

Naslov originala:
ALBERTE OG JAKOB
Cora Sandel

Copyright © Gyldendal Norsk Forlag AS 1926 (All rights reserved)
Copyright © 2021 ovog izdanja Kontrast izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Uredništvo:
Jelena Nidžović
Ivan Isailović

Prevod:
Ratka Krsmanović Isailović

Lektura i korektura:
Jelena Nidžović

Prelom:
Tijana Kazimirović

Dizajn korica:
Tijana Kazimirović

Štampa:
F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:
1.200

Izdavač:
Kontrast izdavaštvo
Terazije 35, Beograd
imejl: info@kontrastizdavastvo.rs
kontrastizdavastvo.rs
www.glif.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

KORA SANDEL

ALBERTE I JAKOB

TRILOGIJA O ALBERTI: PRVI DEO

Prevela s norveškog:
Ratka Krsmanović Isailović

KONTRAST

Beograd, 2022

PREDGOVOR

Nina Marije Evensen

Motiv za ovo izdanje Sandeline trilogije o Alberti jeste što su 1977. godine otkrivene velike nedoslednosti između kasnijih i prvih izdanja romana. Kada je izašao jedan novi prevod na švedski jezik, spisateljica Gun-Brit Sundstrem je zapazila da staro švedsko izdanje sadrži duge pasuse koji su nedostajali u norveškom izdanju trilogije, kao i niz drugih odstupanja. Na osnovu toga je izdavačka kuća Jilendal pokrenula inicijativu da se objavi kritičko izdanje, koje bi se zasnivalo na prvim izdanjima romana.

Prvi roman u trilogiji, *Alberte i Jakob*, objavljen 1926. godine, doživeo je neobično veliku pažnju i veliki tiraž za jedan debitantski roman. Nakon spekulisanja, koje je potrajalo neko vreme, postalo je opštepoznato da se iza pseudonima Kora Sandel krije četrdesetšestogodišnja Sara Fabricijus, rođena u Kristijaniji, kasnije nastanjena, između ostalog, u Trumsu, Parizu i Švedskoj, majka malog dečaka, koja je ranije bila slikarka. Roman je nastao na direktan podsticaj Haralda Griga, direktora izdavačke kuće Jilendal. On je s oduševljenjem pročitao jednu od njenih novela i ohrabrio je da pokuša da napiše roman. Usput su preduzete pojedine izmene u rukopisu u skladu sa savetima izdavačke kuće, te je, između ostalog, izbačeno poglavlje koje je kasnije objavljeno pod naslovom „Rečna ulica: fragment“ u zbirci *Dete koje je volelo puteve*. Naredni roman o Alberti, *Alberte i sloboda*, stigao je tek 1931. godine, i 1939. godine trilogija je završena romanom *Samo Alberte*. Vremenski razmak između romana usko je povezan sa uslovima u kojima je Kora Sandel stvarala – njenoj finansijskoj i privatnoj situaciji više je pogodovalo pisanje novela i kraćih tekstova nego romana.

Trilogija o Alberti predstavlja jedno od glavnih dela norveške književnosti. Od toga da je posmatrano kao relativno tradicionalna priča sa crtama romana o odrastanju, usput smatrana za delo koje se zauzima za žensko pitanje, pažnja se u poslednje vreme usmerava na karakteristike koje raskidaju s realističkom tra-

dicijom. U novijim čitanjima, fokus je usmeren na modernističke aspekte, kako tematike tako i predstavne forme – fragmentarno opisivanje Albertinog unutrašnjeg razvoja i njenog doživljaja sredine posmatra se kao pokušaj da se na nov način formira jezik i strukturira stvarnost.

Trilogija je zbog redovne potražnje doživela veći broj izdanja i tiraža. Zajedničko svima njima jeste to što su pri svakom novom izdanju vršene izmene u tekstovima, dok, s druge strane, greške iz prethodnih izdanja nisu ispravljane, tako da je broj odstupanja od prvih izdanja rastao sa svakim novim. Nije neobično da dođe do promena u tekstu kada se on nanovo objavljuje. Tekstovi „erodiraju“ – izloženi su i namernim i nenamernim izmenama u izdavačkom procesu. Ipak, čini se da je ovaj fenomen pogodio trilogiju o Alberti u naročitoj meri.

Kora Sandel je pregledala korekturu kada je trilogija izdata u celosti 1941. godine, ali je pri kasnijim izdanjima korekturu i modernizaciju prepustila izdavaču, tako da se te izmene ne mogu pripisati njoj. Većina izmena je takvog tipa da je očevidno reč o štamparskim greškama i slučajnim izostavljanjima. Odstupanja između prvih i kasnijih izdanja su toliko brojna da nije svrsishodno napraviti njihov potpuni pregled – kombinacije štamparskih grešaka, izostavljanja i modernizacija doprineli su tome što je u romanu *Alberte i Jakob*, koji je pretrpeo najviše promena, gotovo svaka druga rečenica u manjoj ili većoj meri izmenjena. Između ostalog, nedostaje sedamdeset i pet reči i kraćih izraza, a sedam celih rečenica izostavljeno je bez nekog vidljivog razloga. Veći broj ovih propusta može se obrazložiti time što su dve slične formulacije spojene tako da je ono što je bilo između njih izostavljeno, što se lako može desiti kod prepisa. Takođe, i prilikom skeniranja teksta dolazi do manjih, ali bitnih izmena – menjaju se slova ili slova zamene mesta, iščeznu ili se pojave.

Kada ovakve izmene prouzrokuju pogrešno napisanu reč, njih lako mogu otkriti korektori, programi za ispravke i čitaoci. Teže je kada štamparska greška stvori novu reč. U trilogiji o Alberti

postoji bezbroj primera ovakvih neotkrivenih štamparskih grešaka; između ostalog, *rätt* je postalo *rart* (trulo – čudno), *fremtiden* je postalo *friheten* (budućnost – sloboda), *havtonen* je prešlo u *halvtonen* (zvuk mora – poluton), *det forefalne* se pretvorilo u *det forfalne* (ono što se desilo – propalo), a *formene* u *ormene* (oblici – crvi). A čak i mala i naizgled bezazlena izmena može da ima posledice za tumačenje: na primer, gospođa Selmer na samrti izgovara Jakobovo ime „polako i jasno“ u prvom izdanju romana *Alberte i sloboda*, dok ga u svim naknadnim izdanjima izgovara „polako i nejasno“.

Najobimnije izmene su se ipak desile tokom redigovanja 1941. godine, kada su gotovo četiri strane s političkim sadržajem izbačene iz *Samo Alberte*. Nije bilo nikakve izmene teksta. Na jednom mestu je pet pasusa odstranjeno i okolni tekst je spojen bez vidljivog znaka da nešto nedostaje, dok je na drugom mestu jedna i po strana zamenjena trima crticama, koje se inače koriste da označe prelaz u novo potpoglavlje. Izbor sekvenci je bio očigledno politički motivisan: izbačene su najoštrije izjave o Nemcima i Prvom svetskom ratu, dok je ostatak teksta zadržan. Između ostalog, Nemačka se poredi s ludakom koji se oslobodio i koji se mora uhvatiti, vezati i uništiti, a Nemci su opisani kao paradni narod, kao ljudi koji idu kao stado i rade kako im se kaže, nesposobni da imaju vlastito mišljenje.

U jesen 1941. Jilendal još uvek nije bio pod nemačkom upravom, pod koju je potpao februara 1942. godine, ali je situacija u izdavačkoj kući ipak bila prožeta okolnostima okupacije. Direktor Harald Grig je uhapšen na leto 1941. zbog opozicionog delovanja u Narodnom pozorištu i uspostavljen je privremeni savet, koji se sastojao od četvoro zaposlenih, čiji je zadatak bio da se spreči da nacisti preuzmu upravljanje izdavačkom delatnošću. Mnogobrojne zaplene i hapšenja koja su usledila te jeseni nametnula su izdavačkoj kući oprezan kurs. Posmatrano u svetlu ovoga, nije teško uvideti da su političke izjave u *Samo Alberte* bile u tom trenutku problematičnije nego kada je prvo izdanje objavljeno

dve godine ranije, kao i da se novo izdanje moralo prilagoditi aktuelnim dešavanjima.

Začuđujuće je to da ni naredna izdanja trilogije ne sadrže ove delove teksta, i da se čini da niko nije ni bio svestan da je tekst drastično skraćen. Ni istorije književnosti, ni biografije niti bilo koja druga sekundarna literatura ne govore o tome da postoje dve verzije romana, a nema ni doslednosti u tome koja se prevodi; više stranih izdanja trilogije sadrže date sekvence. Čini se da ni sama Kora Sandel nije ništa znala o ovim izmenama. U korespondenciji sa izdavačem pred objavljivanje romana ne pominje se ništa o političkim prilagođavanjima; naprotiv, u dva različita pisma jasno stoji da ona želi da uvrsti samo jednu izmenu u *Samo Alberte*, koja se tiče stilskog ispravljanja nekoliko reči. Ni kasnije, sve do kraja njenog života 1974. godine, cenzura nije komentarisana u njenoj prepisci s izdavačem, i njeni naslednici nisu znali ništa o izmenama sve do 1997. godine.

Najverovatnije nikada nećemo dobiti konačan odgovor na pitanje kakve su prilike vladale tokom uređivanja romana. Danas je najbitnije to da je necenzurisana verzija opet dostupna čitaocima, kao i da je jasno da postoje dve različite verzije *Samo Alberte*. Cenzurisana verzija ima vrednost kao istorijski dokument, dok necenzurisana ima više književnih prednosti – u njoj je tekst bolje povezan, kod likova je uočljivo više aspekata – između ostalog, i Albertino političko osveščivanje koje jasnije dolazi do izražaja. Samim tim što je prvo izdanje jedino norveško izdanje koje sadrži političke sekvence, ono je izabrano kao osnova za ovo izdanje.

Trinaest godina, koliko razdvaja prvi i poslednji roman u trilogiji, doprinelo je velikim razlikama u pravopisnim rešenjima. Izbor reči Kore Sandel, kao i ortografija, uvek su pomalo kaskale za važećim pravopisom, što njenim tekstovima daje arhaičnu crtu. Jezik je obojen i svim onim godinama koje je spisateljica provela u severnoj Norveškoj i inostranstvu. Kako bi se očuvali stil i jezičke karakteristike, u ovom izdanju su zadržani oni izrazi koji se smatraju Sandelinim naročitim načinom izražavanja. Na

taj način čuva se i jezička varijacija između romana, a u tome se ogleda i vremenska razlika među njima. Urađene su, međutim, i neke izmene kako bi tekst bio čitljiviji, a o njima se govori u komentarima na kraju izdanja. Tu su data objašnjena reči kao i prevodi francuskih i nemačkih sekvenci, analiza uređivačkih principa, kao i pregled ponovno uvedenih oblika i ispravki onih očiglednih štamparskih grešaka koje nemaju uporišta u drugim izvorima (u ovom izdanju, u fusnotama, prim.).

Sa ovim izdanjem, trilogija o Alberti je dostupna u svojoj celosti po prvi put od objavljivanja prvog izdanja. Ovo se poklapa u vremenu sa opštim ocenjivanjem opusa Kore Sandel i povećanim zanimanjem za njene tekstove, te će, nadajmo se, doprineti da i stari i novi čitaoci uživaju u ovom klasičnom delu.

UVOD

Helene Uri

Koja knjiga je ostavila najjači utisak na tebe? Koji je tvoj omiljeni pisac? Mislim da sam na ovakva pitanja, kao spisateljica, morala najčešće da odgovoram. Kako izgleda tvoj kanon? Koju knjigu bi preporučila? Koja je najbolja knjiga koju si pročitala? Tvojih deset omiljenih? Pet najboljih knjiga? Tri? Svakog puta odgovoram drugačije. Nije moguće odgovoriti isto. To se sve vreme menja. Ima toliko dobrih knjiga na ovom svetu. O tome odlučuju kakav mi je dan i raspoloženje, a i stalno čitam nešto novo. Međutim, postoji jedna knjiga koju gotovo redovno pominjem. To je *Alberte i Jakob*.

Koru Sandel sam otkrila tek kao studentkinja. Naravno, u školi sam čitala *Karmen i Maju* ili *Umetnost ubistva* ili možda neku od njenih drugih novela, ali one na mene nisu ostavile jak utisak. Možda sam bila isuviše mlada. Međutim, onda se, kad mi je bilo devetnaest godina, na listi obavezne literature našla *Kraneova pekara*. Pročitala sam primerak mojih roditelja za jedno veče. Sutradan sam otišla u najbližu antikvarnicu i kupila Sandelina sabrana dela i pročitala ih sve istog meseca. Tada sam postala velika Sandelina obožavateljka, i to sam i dan-danas.

Šta je to u vezi s njenim stvaralaštvom što me je tako očaralo? Što me i dalje očarava? Što čini da i dalje uzimam njene knjige s polica i čitam ih? Zbog čega mnoge pasuse znam gotovo napamet? Više faktora igra ulogu u tome, ali jedan od njih je njen jezik. Poznajem mali broj pisaca čije je jezik tako lep kao jezik Kore Sandel, malo ko piše tako elegantno kao ona. Sandelin jezik je precizan i fino izbrušen. To je jezik u kom se boravi. Dugo. I u mom slučaju: stalno iznova. Ja uživam u njenim rečenicama, čitam ih poluglasno, obožavam njenu sintaksu, gledam zaljubljeno u njen izbor reči.

Ali književnost nije samo forma, ona mora da ima i sadržaj. I Sandeline knjige ga imaju. Alberte Selmer je bez sumnje jedna od mojih književnih heroína. Alberte nije raskalašno divna, izra-

zito zabavna i strašno nadarena. Ona nije lepa kao Kristin Lavransdatter, nije mistična kao Heda Gabler, ni koketna kao Skarlet O'Hara – da pomenem neke od drugih knjiških heroína iz mojih studentskih dana. Alberte je nespretna i stidljiva, ona je očajna i često joj je hladno. Da, niko bolje od Kore Sandel ne opisuje hladnoću! Čitalac drhti zajedno sa Albertom u prvom delu. Ali sve i da se Alberte zacrveni kad neko pokuša da joj se obrati, ona je ipak naoružana voljom i tvrdoglavošću. Ona stisne zube i izdrži.

Kora Sandel je spisateljica tihog glasa. U suštini, ne nedostaje dramatičnih događaja u Albertinom životu, ali oni se nikada ne opisuju do najsitnijih detalja, već skromno i u neutralnom stilskom tonu. I kao takvi ostavljaju još jači utisak na nas. Sandelova piše o čežnji, o nedostatnosti, o bolnoj usamljenosti. O manama i nedostajućoj želji za delanjem. O osećanju nagosti i nezaštićenosti, o potpunoj izloženosti svetu. Sandelova prikazuje strane nas samih, strane koje bismo najradije potisnuli, jedan umetnički oblik. To što ona piše je književna psihoterapija! Kora Sandel je u svakom slučaju blagosloveno ljudska. Ona uspeva „da kaže malo istine“, da.

U romanu *Alberte i Jakob* odnos između Alberte i mlađeg brata, Jakoba, opisan je na divan način – to je svakodnevna, neumorna ljubav između sestre i brata koja je naprosto tu. A tu je i odnos Alberte i oca, naravno. Zastane mi knedla u grlu kad pomislim na njih dvoje, i na reči koje nikad ne uspevaju jedno drugom da kažu. Osim toga, u ovoj knjizi pronalazimo i najseksepilnijeg muškarca norveške književnosti, Sedolfa Čeldsena, s kojim Alberte pleše bez daha.

U sledeća dva dela pratimo Alberte kao odraslu osobu. Radnja romana *Alberte i sloboda* se odvija u Parizu. Alberte živi na periferiji umetničke kolonije u Francuskoj. Približava se ljubavi, čežnji, požudi. Upoznaje slikara Siverta i ostaje trudna. Uspevamo takođe da razmotamo klupko i saznamo šta se desilo u Albertinom severnonorveškom zavičaju što joj je naposletku omogućilo da odatle ode.

U *Samo Alberte* susrećemo se sa Albertom kao suprugom si-

romašnog umetnika, kao požrtvovanom, nesigurnom majkom prevelike i preosetljive savesti. Život ide svojim tokom dok ona naposljetku ne pronađe jezik u sebi i počne da piše. Alberte nije ista osoba na prvoj i na poslednjoj strani trilogije. Ona polako postaje sigurnije izdanje one potpuno mlade Alberte iz prvog dela. I kada išeta iz knjige i zakorači u vlastiti život, ona je mudrija žena, biće koje nosi početnu spoznaju o tome ko želi da bude – i kofer u kome je rukopis.

Tokom godina sam se toliko dobro upoznala sa Albertom da je ne zaboravljam kad zatvorim knjigu i vratim je na njeno mesto na polici. Alberte je, u stvari, postala deo mene.

I

Crkveni sat svetli kao mesec u noći.

Udara, a mala, slabašna svetla se rađaju u mraku i sagorevaju potmulo, izgubljena u svojoj beskrajnosti, usamljena i raštrkana.

Sat udara opet i ona slaba svetla se umnožavaju, gomilaju, stvarajući nizove i kvadrate. Život se kreće između njih, zveckajući zvono konjske zaprege, čuje se možda kako prazne sanke skakuću za konjem na utabanom drumu. Negde se dešava nešto praćeno pljuskom u vodi, lanac zveči. Zvuk vesala i škriputavih rašlji pristiže iz mraka, jedan čamac udara prigušeno o drvo, teške noge u dugačkim čizmama lupaju po doku, neko nešto viče.

U zapadnom delu fjorda čuje se pisak parobroda. Crveni i zeleni lampioni isklizavaju polako iz mrkog mraka. Trči se sa debelim užadima na Novi kej, kod Starog keja čuje se pisak s *Južnog fjorda*, koji polazi u šest, željan odlaska. Osam lučnih svetiljki u Ulici Fjord gore blede u nizu, izuzev one koja je uvek polomljena na krivini kod Luize. A izlozi, u kojima se najednom pale svetla, jasni i blešteći kvadrati, ređaju se, stvarajući nove nizove i kvadrate.

Sat otkucava jedan težak udar svakih petnaest minuta, četiri puta svakog sata, i onda puni sat vratolomnom brzinom. I krojač Kvandal koji svira trombon u orkestru Društva trezvenosti vežba pre nego što otvori radnju. Uz duge predahe, proizvodi usamljene i drhtave tonove. Oni pripadaju stalnim jutarnjim zvucima koje povoljan vetar nosi sve do Gornjeg grada.

Ako je sneg padao tokom noći, kroz grad se, s jednog kraja na drugi, čuju plug koji pravi veliku larmu, šest konja, povici i udari biča i on, Ula Paradis, kao nadređeni. Putevi su tada zvanično otvoreni, spremni da vrve i da se roje od ljudi.

Pekar Teodorsen pojavljuje se na svom stepeništu. Ne vidi se u pomrčini, ali se zna da su mu brci i pantalone brašnjavi. Proverava

kakvo je vreme. Unutra, u radnji, gospođa Teodorsen u ogrtaču i s rukavicama bez prstiju uzima vruće vekne hleba koje joj dodaju kroz otvor, i slaže ih ukoso na police. Pekar Teodorsen se malko strese i kaže: „Brrr!“ Potom zakopčava pleteni prsluk, grabi lopatu iz ugla kraj vrata i kreće da čisti prilaz sve do ulice kako bi ljudi mogli ući.

Muzika krojača Kvandala je zamukla. Senke klize između kuća, zvona na vratima radnji zvone. U izlogu sestara Kremer miču se ruke pospremajući kolutove traka u boji, šešire na štapovima, haljine za krštenje, ukrase za neveste i pokojnike. Pristižu i gospođica Liberg koja juri u jutarnju šetnju, i stari Stopenbrink koji hoda polako, Bjerkem koji s vežbankama pod miškom ide ka školi i babica Julum koja se vraća kući. Novi dan je počeo, u to nema nikakve sumnje.

Može biti mračno, sa polarnom svetlošću i rojevima zvezda i toliko hladno da sneg vrišti ispod koraka. Može biti vlažno, s kišom i južnim vetrom, s tamnim ulicama i gustim mrakom. Tada se prodorno čuje pištanje vetrokaza na crkvenom tornju, a pozlaćene perece ispred pekarskih radnji Teodorsena i Evrea silno zvekeću. – Može biti i mesečina. –

No najčešće ima puno snega, on zaobljuje, ublažava i prigušuje sve: i oblik i boju i zvuk.

— — —

Kada se Alberte izjutra probudi, toplo joj je. To je jedini deo dana kad se ne smrzava. Veliki, mlaki mir je u njenim udovima, nekakav telesni mir od koga ne postoji ništa bolje. Leži celom svojom dužinom, ispruženih nogu. U krevetu je svuda toplo. Telo kao da se razmotalo, kao da je ljuštura koja ga je obmotavala pukla. Proteže se, oseća da je okretna i gipka, u stanju da se ophodi prema svojoj toploti s lakoćom. Dešava se da u trenucima velikog samopouzdanja izvuče jedno stopalo samo da bi osetila kako se opet zagreva čim ga povuče nazad.

Uveče se sklopča ispod ćebeta, tresući se od unutrašnjeg mraza satima. Postaje najmanja što može, nogu privučenih i ruku skršte-

nih preko grudi. Gore između lopatica sedi studen i grize kao bol. Nosi je u telu celog dana, ona je ispraća u krevet. Stopala su joj kao ledeni blokovi koji joj ne pripadaju, a od sklupčanog položaja je sva ukočena i utrnula. Malo-pomalo, klizne u nekakvu budnu pospanost. Njeno telo spava, ledeno je, utrnulo i neosetljivo. Gore u glavi, mozak zuji po svom.

Vreme prolazi, sati. Kroz tananu koprenu polubudnog sna čuje crkveni sat.

Odjednom dolazi toplota. Stiže kao groznica. Opušta noge, kao da ispada iz sprave za mučenje, opušta mišiće kao nakon velikog napora. Leži kao opijena i oseća kako je san sustiže.

— — —

Kad se probudi, osluškuje. Nešto se mora dogoditi, crkveni sat će udariti, krojač Kvandal zasvirati, oglosiće se parobrod. Treba da bude načisto s tim gde se u vremenu nalazi i koliko još može tako da leži i uživa. Ali parobrod zvoni triput, crkveni sat ima tu dosadnu osobinu da udari samo jednom i za prvu i za drugu i za treću četvrt sata, a krojač Kvandal je podređen svojoj ljudskoj prirodi – nije potpuno precizan. Da, ima jutara kada se u njega ne može pouzdati.

Nešto za šta se može uhvatiti naposletku će se ipak desiti: stepenik će zaškripati pod Jensinom dok silazi, potom će se čuti vrata kancelarije i udaljena tutnjava uglja. Jensine loži vatru, prvo tamo, potom u trpezariji.

Alberte razmišlja o svim pećima koje se ujutru pale. Crveni žar koji vidi kroz vrata peći i pucketavi zvuk vatre, nisu li to simboli svekolike životne radosti? Toplota je život, hladnoća je smrt. Alberte je obožavalac vatre u njenom punom i primitivnom smislu.

Toplota sve ostalo čini mogućim.

Toplota – i ona hladni zagriz u leđima popušta. Šake i stopala oživljavaju. Postaje odvažnija, hitrija. Udovi se odvajaju od tela u slobodnijim i lepšim pokretima, kao da je u haljini skrojenoj baš za nju. Dobija želju da priča i da se smeje, dobija želju da sedi mirno i nečim se bavi.

Nije više ljubičasta u licu. Ona je nova osoba.

— — —

Stepenice opet zaškripaše. To je gospođa Selmer.

Zastaje jednom ili dvaput da bi zakopčala i poslednje dugmiće na jutarnjoj haljini. Vrata se dole otvaraju i zatvaraju. To znači da je Alberte još jednom ostala predugo u krevetu i da joj samo jedno preostaje: da ustane što brže može i da pritom izgubi što manje toplote, da se obuče dok je, takoreći, još u spavaćici, koju će prebaciti preko glave tek kad navuče sav donji veš.

Što se tiče jutarnjeg spremanja, iz dna duše mrzi ledenu vodu, kao i pogled na vlastite tanke ruke i ključne kosti koje štrče. Ali ništa se od toga ne može izbeći. Ogledalo visi iznad umivaonika, a gospođa Selmer ima Argusove oči. Ni najmanja senka na Albertinom vratu nikada ne ostane neprimećena ceo dan. Dok se umiva, pesimistički odmerava svoj izgled.

Kad bi bila drugačija, drugačijeg tena, izgleda, odeće, drugačija na svaki mogući način. Lice u ogledalu, da li je zbilja njeno, ono koje će imati celog svog života? Njegove crte su tako nejasne, nikad ne uspeva do kraja da ih prokljuvi. Kosa je ravna i nimalo mu ne pomaže, i previše otkriva čelo; ten joj je plavkast i zamućen.

A oči – da, oči gledaju nekako popreko. Dešava se da ih gospođa Selmer nazove zrikavim.

Alberte namešta kosu na neobičan način, koji nije baš da se sviđa gospođi Selmer, a Alberti ne, ali koji ipak jeste kompromis i korak ka pomirenju. Potom oblači haljinu. Uvek fali pokoja ušica, pa kukice besramno kači za postavu. To zahteva malo vremena. Nelagodan dan obračuna, kada će se rupice i iskrivljene kukice otkriti, ne može se izbeći. Pa ipak, nema nikakve svrhe misliti o tome sada.

Pre nego što zakorači u trpezariju, zastaje ispred vrata, samo na tren, na nekoliko sekundi. Nešto nadvladava, sprema se.

Potom ulazi kod gospođe Selmer i u novi dan.

— — —

Unutra, peć pucketa, svetli iz svog otvora. Vatra se i čuje i vidi, a i grejala bi da vrata od salona nisu otvorena. Namera je da se i oni